

як елемент національної безпеки / В.І. Строгий, І.М. Рижов // Науковий вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ, серія юрид. – 2014. – № 2. – С. 235–244.

7. *Строгий В.І.* Теоретичні й методологічні основи організації функціонування державної безпеки як складової національної безпеки України / В.І. Строгий // Вісник Запорізького юрид. ін-ту Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ. – 2012. – № 3 (60). – С. 42–53.

8. *Строгий В.І.* Запобігання радикалізму і тероризму : міжнародний досвід і національний вимір / В.І. Строгий // Науковий вісник Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ. – 2013. – № 2 (66).

Строгий В. И. Национальные интересы и безопасность государства в деятельности государственной охраны Украины. Рассматриваются вопросы деятельности Государственной охраны органов государственной власти Украины и должностных лиц как составляющей национальных интересов Украины.

Ключевые слова: национальные интересы, безопасность, Государственная охрана Украины.

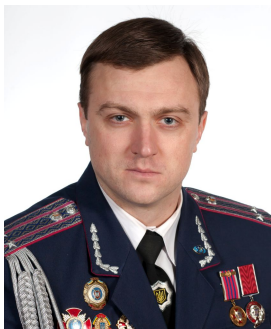
Strogy V. I. National interests and security of the state in the activity of the State security Department of Ukraine. This article discusses the issues of State protection of public authorities and officials of Ukraine as a part of national interests of Ukraine.

One of the most important issues of the organs of state security in ensuring national interests appears legal regulation. The Department of state protection of Ukraine directly executes the corresponding tasks on the national level, but contradictions arise when existing legal framework for state protection does not meet the requirements of the time, the actual state in the country.

Therefore it is necessary to amend the Law of Ukraine "On ensuring security of public authorities and security officials and facilities." New version of the Law should take into account modern challenges and threats in relation to objects of state power, to ensure strict observance of the rights and freedoms of citizens of Ukraine.

Keywords: national interests, security, State security Department of Ukraine.

Надійшла до редакції 17.06.2015

Кацуба Р. М.

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 351.745.5 : 342.9

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ФУТБОЛЬНОМУ ХУЛІГАНСТВУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Статтю присвячено дослідженню окремих аспектів зарубіжного досвіду протидії футбольному хуліганству. Зроблено акцент на можливості запозичення і використання передових досягнень протидії футбольному хуліганству для забезпечення правопорядку при проведенні масових футбольних (спортивних) заходів в Україні.

Ключові слова: футбол, хуліганство, уболівальник, протидія, зарубіжний досвід, забезпечення, масовий спортивний захід.

Постановка проблеми. Три роки тому Україною та Польщею було належно забезпечено організацію фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 року. Ця подія стала для нашої держави першим успішним підтвердженням можливості проведення масового спортивного заходу міжнародного рівня. Україна постійно виступає активним учасником більшості масових спортивних заходів, що відбуваються у світі.

Звичайно, що найбільша увага громадян завжди прикута до масових видів спорту, найбільш популярним серед яких можна вважати футбол. Видовищність футбольних матчів кореспондується з активними емоціями та реалізацією глядацьких амбіцій як у місці безпосереднього проведення заходу (спортивній споруді), так і у місцях їх публічної трансляції.

У контексті ратифікації Україною угоди з Європейським Союзом невідкладного значення набувають нові стандарти забезпечення прав людини. Вагомою складовою таких прав є належне забезпечення державою в особі уповноважених органів правопорядку під час проведення футбольних матчів та масових спортивних заходів з інших видів спорту.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вирішенням проблем забезпечення правопорядку під час масових заходів та футбольних матчів зокрема займалися такі вітчизняні фахівці, як О.М. Бандурка, А.В. Губанов, В.В. Доненко, В.О. Заросило, Д.П. Калаянов, С.Я. Коненко, М.В. Корнієнко, Б.С. Крилов, Є.В. Курінний, М.В. Лошицький, О.В. Негодченко, О.І. Остапенко, Ю.І. Осіпов, А.В. Павелко, В.Г. Поліщук, І.І. Сенчук, А.В. Сергеев, С.М. Стороженко, В.Г. Фатхутдінов. Серед європейських колег – Р.Ф.Й. Спаайж, М. Комерон, Р.А. Валас, П. Ванбеллінген, К. Жишко та інші.

Виходячи з вектору європейської інтеграції України та зростаючої популярності футболу та організованого фанатського руху в Україні, важливим напрямком наукового пошуку вважаємо забезпечення правопорядку при проведенні масових спортивних заходів, зокрема футбольних матчів вищого рівня. Таким чином, надзвичайно корисним та актуальним вбачаємо дослідження можливості запозичення і використання передового зарубіжного досвіду протидії футбольному хуліганству.

Метою статті є висвітлення окремих аспектів зарубіжного досвіду протидії футбольному хуліганству з розкриттям можливості його використання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Нагадаємо, що у поширеному тлумаченні футбольні хулігани – особи, які порушують громадський порядок, пов'язуючи свої дії з футбольними пристрастями та цим їх обґрунтовуючи. Футбольні хулігани вважають свій рух певною субкультурою. У деяких молодіжних угрупованнях існує культ футбольного хулігана. В Україні у період Революції Гідності також можна було спостерігати чітку політичну позицію футбольних уболівальників (хуліганів), які проводили спільні акції та висловлювали єдність з приводу обрання державою вектору на європейську інтеграцію [1].

На тему футбольного хуліганства Д. Брімсон (в минулому футбольний

хуліган) вдало зазначає: «...футбольні хулігани – це насамперед футбольні фанати. Те, що преса і футбольні посадовці мають сумніви щодо цього, говорить про те, що вони не розуміють сутності проблеми» [2, с. 14].

Загалом, футбольне насильство, яке довго вважали суто англійською хворобою, нині стало звичним явищем і для інших європейських країн. Звісно, насильство серед уболівальників таке ж давнє, як і сам футбол, але рух футбольних хуліганів («хулс» чи «ультрас») – порівняно нове явище, яке вже є невід’ємною частиною європейської фан-культури. Хоча офіційно хуліганська культура заперечується, ігнорувати її неможливо. Хуліганство у сучасному футболі набрало нечуваного поширення. Ідея футбольного насильства піднялася на новий рівень [3].

Футбольне хуліганство може знаходити прояв у різних формах, що об’єднані єдиною спільною ознакою – футбольною сферою. Відтак, і протидія цьому негативному явищу виражається у різноманітних (за рівнем організації, глибини і кількості залучених сил) діях правоохоронних органів в кожній з окремо взятих держав, де мають місце порушення правопорядку при проведенні футбольних матчів.

А.В. Павелко підкреслює, що міжнародний досвід проведення футбольних заходів свідчить про необхідність формування цілісної системи безпеки з підготовки та проведення масштабних футбольних заходів, де методи поліцейського моніторингу та засоби силового контролю є важливими, але не вирішальними. Значною мірою безпека та правопорядок на стадіонах та поза ними підтримуються спільними зусиллями влади та громадськості, у тому числі за активної участі та допомоги громадських об’єднань уболівальників, фан-клубів тощо [4].

Нижче ми розглянемо окремі, найбільш цікаві, на наш погляд, заходи з протидії футбольному хуліганству, що використовуються органами публічної адміністрації зарубіжних держав, та зупинимось на можливості запозичення відповідного передового досвіду в Україні.

Так, Р.Ф.Й. Спаайж (Нідерланди) на основі проведеного ним дослідження витоків футбольного хуліганства пропонує декілька напрямів протидії з наведенням прикладів «доброї практики» їх впровадження:

а) поліція. Необґрунтоване застосування сили поліцією під час футбольних матчів має бути заміщено на більш ефективну активну розвідувальну діяльність. Особливо це стосується співпраці між державами – учасницями ЄС з приводу проведення матчів міжнародного рівня. Така розвідувальна стратегія є доволі успішним фактором стримування футбольного хуліганства. Доброю практикою є діяльність британської поліції, зокрема, у частині збору даних про найбільш проблемних уболівальників та їх організовані групи. Поряд із розвідувальною інформацією широко використовуються засоби спостереження, в тому числі на залізничних вокзалах, станціях і т.д., що розташовані поблизу місць проведення футбольних заходів;

б) співпраця між органами публічної адміністрації та футбольними клубами. В частині Європи переважає думка, що тісний зв’язок уболівальни-

ків з футбольними клубами сприяє підвищенню правосвідомості та формує належну поведінку глядачів на стадіоні, сприяючи попередженню злочинності. Такі проекти діють у Німеччині, Бельгії, Нідерландах та частині Скандинавії. Серед них можна зазначити надання можливостей кар'єрного розвитку і соціальних навичок для засуджених футбольних хуліганів; спільні заходи за участю поліції, футбольних клубів та фанатів; пропонування альтернативних заходів саморозвитку на протигагу футбольному хуліганству тощо. Доброю практикою є використання спільних зусиль «фан-тренерів», поліції та прокуратури на півночі Нідерландів в м. Льоветі щодо формування правильної поведінки уболівальників при проведенні матчів. Приміром, схильний до хуліганства глядач отримує заборону на відвідування футбольних матчів, доки сам не виступить у ролі тренера належної поведінки на матчі. Після цього заборона на відвідання футбольних заходів з нього знімається;

в) футбольні клуби. Футбольні клуби часто зазнають критики через недостатню профілактичну роботу з футбольними хуліганами. Як позитивне слід вказати надання футбольним клубом для організованих груп фанатів пільгового проїзду на матчі за його участю, можливість вивішування банерів, пільги при купівлі білетів тощо. Прикладом доброї практики є іспанський футбольний клуб «Барселона», де питання безпеки поставлені на дуже високий рівень і всі групи фанатів поділяються на схильних до насильства і толерантних уболівальників. Причому одні зазнають значних обмежень, тоді як інші мають численні переваги у відносинах з клубом;

г) футбольні фанати. Самі уболівальники є потужною рушійною силою у протидії явищу футбольного хуліганства. Численні групи уболівальників виступають проти дискримінації і расизму в спорті, пропагують ідеї об'єднання окремих фанатських рухів, популяризують спортивний стиль життя тощо. Доброю практикою є іспанське об'єднання уболівальників «Curva Love», яке пропагує ненасильницькі методи уболівання. Кількість її учасників зросла з 200 до 2000 філій, причому значну частину учасників складають жінки та неповнолітні особи [5].

А. Брединський (Молдова) вказує, що для протидії футбольному хуліганству доцільно застосовувати комплекс заходів, зокрема:

1) проведення роз'яснювальної кампанії. Один з найбільш важливих методів боротьби з актами футбольного хуліганства – ведення інформаційної кампанії серед футбольних фанатів. Спеціально підготовлені особи з числа поліцейських або представників футбольних федерацій, особливо популярні гравці, повинні акцентувати увагу на неприйнятності подібного явища;

2) агентурна робота. З цією метою в подібні групи можуть впроваджуватися спеціально підготовлені працівники поліції або з числа членів такої групи можуть залучатися до співпраці, в тому числі й на оплатній основі, окремі особи, які надають найбільш повну і детальну інформацію про плановані дії таких груп. Це дозволить завчасно вживати необхідних заходів до недопущення подібних дій;

3) превентивні заходи. З метою запобігання хуліганським діям правоо-

хоронні органи можуть попередньо виявляти і нейтралізовувати лідерів або підбурювачів, розміщувати додаткові сили поліції в тих місцях, де найбільш ймовірно можуть відбутися зіткнення, спеціальними діями запобігати зустрічі протиборчих груп, спрямовуючи їх маршрути руху. Реалізується комплекс заходів попереднього огляду відвідувачів матчу з метою недопущення на гру осіб з предметами, які можуть становити небезпеку або бути використані в якості зброї. Також не допускаються на матчі особи в стані алкогольного і наркотичного сп'яніння або у стані сильного душевного хвилювання. У ряді країн, згідно з судовими рішеннями, деяким особам може бути заборонено відвідування футбольних матчів, таким чином, у відповідності до списків таких осіб служба безпеки може відмовляти їм у доступі;

4) відволікання уваги. З метою недопущення зіткнень фанатів для них можуть бути організовані спеціалізовані заходи, а саме: зустріч з тренерами і гравцями команди, спільне обговорення тактики, застосовуваної в ході гри, майстер-класи з техніки футболу, різного роду конкурси та змагання. При професійній організації подібні заходи допоможуть нейтралізувати або істотно знизити ступінь агресії і запобігти негативним наслідкам дій футбольних фанатів;

5) залучення «ультрас» до співпраці. Річ у тому, що «ультрас» часто не схвалюють діяльність «хуліганс». Це пов'язано з тим, що масові заворушення наносять шкоди іміджу футбольної команди, а в деяких випадках навіть можуть призвести до штрафних санкцій стосовно неї. У зв'язку з цим залучення «ультрас» до співпраці для забезпечення громадського порядку може бути досить ефективним [6, с. 15].

М. Комерон (Бельгія) наголошує, що різні європейські країни виявляють значні зусилля у боротьбі з насильством в спорті за допомогою профілактичних стратегій і вживають ефективних заходів на місцевому та національному рівні, показуючи неабиякий творчий потенціал, підкріплений високим професіоналізмом. Автор також підкреслює необхідність поширення й обміну на міжнародному рівні найбільш ефективними превентивними методиками у протидії насильству у спорті (футбольній сфері). Відповідна взаємодія може відбуватися за рахунок контактних осіб від держав «національних кореспондентів», які мають співпрацювати в рамках офіційної структури, що діє в якості сполучної ланки. Необхідним вбачається також підтримання постійного контакту з відповідними міжнародними організаціями та міжнародними спортивними федераціями [7, с. 49].

В іншому дослідженні вищезгаданий фахівець пропонує звернути увагу на такі заходи соціальної профілактики футбольного хуліганства, як: а) профілактичне спостереження і відвідування молодіжними і соціальними особами футбольних хуліганів на всіх матчах; б) педагогічні та спортивні заходи, що мають підвищити цінність належної поведінки; в) розташування офісу фанатського угруповання в межах спортивної споруди із запрошенням до відвідування бажаними особами. Це дозволить проводити зустрічі учасників фанатських угруповань під наглядом уповноважених осіб та викорис-

танням корекційних тренінгів та інших заходів; г) соціальна реінтеграція. Цей напрямок стосується роботи спеціально створених інститутів з футбольними хуліганами щодо посередництва у відносинах з поліцією або судом, зайнятості тощо [8, с. 84].

К. Жишко (Польща) торкається іншого аспекту проблеми футбольного хуліганства – його зображення у культурі, зокрема кінематографі. Дослідник підкреслює, що художні фільми про футбольних фанатів можуть справити позитивний вплив на поведінку футбольних уболівальників, демонструючи, яка поведінка є неналежною і що вчинене правопорушення завжди має наслідком покарання. У той же час К. Жишко наголошує на великій кількості стрічок, що, навпаки, прославляють футбольне хуліганство. Це відбувається за рахунок підкреслення у фільмах «братських стосунків» у фанатських угрупованнях, адреналіну від масових заворушень і бійок, безкарності тощо [9, с. 407].

Що стосується можливості запозичення і використання передових досягнень протидії футбольному хуліганству для забезпечення правопорядку при проведенні масових футбольних (спортивних) заходів в Україні, варто наголосити на головній якійсній ознаці такого досвіду – комплексному підході у використанні сил та засобів та активній міжнародній співпраці. Пояснюючі власну позицію, зауважимо, що зарубіжний досвід протидії футбольному хуліганству переважно стосується не посилення поліцейської присутності під час та після матчу, а у налагодженій координації між органами публічної адміністрації та громадськістю.

Висновки. Імплементация більшості заходів, що були розглянуті в дослідженні, не вимагає суттєвих видатків з державного бюджету України. Відповідні форми і методи превенції футбольному хуліганству цілком можливо ініціювати за фінансової підтримки футбольних клубів, офіційних спонсорів, меценатів тощо. Важливою складовою профілактики футбольного хуліганства є самоорганізація фанатських угруповань. Піднесення їхньої діяльності на якісно новий рівень у сукупності із культивуванням належної поведінки уболівальника як авторитетними особами у сфері спорту, так і завдяки поширенню в засобах масової інформації дозволять мінімізувати негативні прояви, що пов'язані із футбольним хуліганством. До того ж здатність об'єднатися для досягнення вищої суспільно корисної мети, незважаючи на спортивні протиріччя, українські футбольні фанати вже продемонстрували.

Бібліографічні посилання

1. Українські фанати об'єдналися заради революції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-gol.com/news/39854.html>.
2. *Бримсон Д.* Футбольный хулиган / Д. Бримсон [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ihavebook.org/books/2899/futbolnyu-huligan.html>
3. *Черепанин В.* Каторжани постмодерну : субкультура футбольних фанатів [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. – 2005. – № 32. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/katorzhani_postmodernu_subkultura_futbolnih_fanativ.html.
4. *Павелко А.В.* Організаційно-правові засади державного управління системою безпеки на футбольних заходах / А.В. Павелко [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2009_1_53.pdf.

5. Spaaij R.F.J. The prevention of football hooliganism: a transnational perspective / R.F.J. Spaaij [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ramonspaaij.nl/PDF/PAPER%20CESH.pdf>.

6. Брединский А. Футбольный «хулиганизм»: эволюция, основные тенденции и особенности обеспечения безопасности футбольных матчей / А. Брединский [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.algoritm.org/arch/15_1/15_1_4.pdf.

7. Comeron M. The prevention of violence in sport / M. Comeron [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://orbi.ulg.ac.be/bitstream/2268/133406/1/CE-preventionviolencesport-comeron-ENG.pdf>

8. Comeron M. Socioprevention through Social and Pedagogical Coaching / M. Comeron [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://orbi.ulg.ac.be/handle/2268/140825>.

9. Zysko K. Glorification of violence in British films depicting football hooliganism / K. Zysko [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://publikationen.ub.uni-frankfurt.de/frontdoor/index/index/docId/32547>.

Кацуба Р. Н. Зарубежный опыт противодействия футбольному хулиганству: отдельные аспекты. Статья посвящена исследованию отдельных аспектов зарубежного опыта противодействия футбольному хулиганству. Делается акцент на возможности заимствования и использования передовых достижений противодействия футбольному хулиганству для обеспечения правопорядка при проведении массовых футбольных (спортивных) мероприятий в Украине.

Ключевые слова: футбол, хулиганство, болельщик, противодействие, зарубежный опыт, обеспечение, массовое спортивное мероприятие.

Katsuba R. M. Foreign experience to counter football hooliganism: some aspects. The article is devoted to some aspects of foreign experience to counter football hooliganism. Emphasis is placed on the possibility of borrowing and using of advanced achievements counter football hooliganism to ensure law and order during mass football (sports) event in Ukraine.

The most effective levels and forms of prevention are: different using of football intelligence by police and using a camera recordings near the stadium or in city centre as evidence; cooperation between local governments and football clubs; football clubs as provider exclusive territory within the stadium; free tickets; travel arrangements; using a football fans organizations with educational programs of promoting the positive social functions of sport; mass culture and films that demonstrate fan cultures in a good light. Ukraine can use most of these forms of prevention football hooliganism in the mass sports event without great financial costs from the national budget.

Keywords: football, hooliganism, a fan, to counter, foreign experience, to ensure, mass sports activities, mass sports event.

Надійшла до редакції 08.09.2015